

Тэма 7 Гістарычныя ўмовы развіцця літаратуры ў 20-я гг. XX ст.

- 7.1. Літаратурна-мастацкія аб'яднанні.
- 7.2. Матывы і вобразы паэзіі.
- 7.3. Мастацкія пошукі прозы.
- 7.4. Абнаўленне драматургіі.

7.1. Літаратурна-мастацкія аб'яднанні.

Зваржэнне самадзяржаўя ў лютым 1917 г., уздым нацыянальна-вызваленчага руху, што прывяло да абвяшчэння Украінскай Народнай Рэспублікі, прадвызначаюць небывалае да тых часоў ажыўленне ўкраінскага палітычнага, культурна-адукацыйнага жыцця. У розных рэгіёнах Украіны адкрываюцца нацыянальныя школы, у Кіеве ствараюцца Украінскі народны ўніверсітэт, Украінская акадэмія мастацтваў, Украінская акадэмія навук, Нацыянальная бібліятэка.

Аднак паражэнне нацыянальна-дэмакратычных сіл, гібель ўкраінскай дзяржаўнасці адмоўна адбіваюцца на культурна-мастацкім працэсе. Многія пісьменнікі, мастакі, вучоныя, педагогі апынуліся ў эміграцыі.

У 20-х гадах літаратурнае жыццё на Украіне набывае новыя формы развіцця – ствараюцца літаратурныя аб'яднанні. Да саюза сялянскіх пісьменнікаў “Плуг”, які быў створаны ў 1922 г., увайшлі літаратары, якіх прыцягвалі праблемы вёскі (Сяргей Піліпенка, Андрэй Галаўко, Пятро Панч, Іван Сенчанка).

Імкнучыся прыцягнуць сялян да грамадскага жыцця, “плужане” адкрылі свае філіялы ў многіх гарадах. Праўда, “масавізм” прыводзіць да зніжэння мастацкага ўзроўню самой літаратурнай творчасці. Гэта і не dziўна, бо “плужане” заклікалі апусціць мастацтва з п'едэстала на зямлю, каб зрабіць яго зразумелым для ўсіх.

Па ініцыятыве Васіля Эллана-Блакiтнага ў 1923 г. ствараецца саюз пралетарскіх пісьменнікаў “Гарт”, у які ўвайшлі Паўло Тычына, Уладзімір Сасюра, Аляксандр Даўжэнка, Мікола Хвylёвы. Пасля смерці кіраўніка саюза самыя актыўныя сябры “Гарта”, які распаўся, у 1925 г. арганізуюць “Вольную акадэмію пралетарскай літаратуры” (“Ваплiтэ”), арыентуючы пісьменнікаў на засваенне мастацкага вопыту лепшых еўрапейскіх літаратараў. Сябрамі гэтага аб'яднання былі Мікола Хвylёвы, Мікола Куліш, Юрый Яноўскі, Аркадзь Любчанка, Астап Вішня, Юрый Смоліч, Алесь Перадсвiтальны.

Мікола Хвylёвы ў артыкулах паказвае небяспеку “масавізму” для развіцця літаратуры, бо гэта штурхала літаратуру да банальнага ілюстравання “правільных” палітычных лозунгаў. Так узнікае літаратурная дыскусія 1925 - 1928 гг., у якой абмяркоўваюцца пытанні мастацкага майстэрства, развіцця ў літаратуры розных стылявых плыняў. Мікола Хвylёвы арыентуе

пісьменнікаў на “псіхалагічную Еўропу”, абгрунтоўвае тэорыю “рамантыкі вітаізму” як новага мастацкага светаўспрымання, як сцвярджэння ідэй актыўнай асобы, што будзе новы свет. Заклікі Міколы Хвylёвага падтрымліваюць Міхайла Магілянскі, Мікола Зераў.

У ходзе дыскусіі пачалі закранацца і пытанні палітычнага развіцця УССР, і тады па распараджэнні Іосіфа Сталіна пасыпаліся ўдары супраць “хвылявізму” як нацыяналістычнага ўхілу ў кампартыі. У процівагу “Ваплітэ”, якая падвяргалася жорсткай крытыцы, у 1927 г. ствараецца пракамуністычны Усеўкраінскі саюз пралетарскіх пісьменнікаў (ВУСПШ), кіраўнікі якога - Іван Кулік, Уладзімір Карак, Іван Кірыленка, Іван Мікіценка - засяродзілі ўвагу не на пытаннях творчасці, а на барацьбе супраць “буржуазнага нацыяналізму”. Пад татальным ціскам з боку ўладаў і іх літаратурных падпявалаў “Ваплітэ” ў 1928 г. “самараспусцілася”, г.зн. была ліквідаваная.

Сярод іншых літаратурных груп варта назваць аб’яднанне футурыстаў, якія не раз змянялі сваю назву (“Аспанфут”, “Асацыяцыя камункультыўцаў”, “Новая генерацыя”). Абвясціўшы сябе мастакамі будучыні, футурысты грэбліва ставіліся да традыцый мінулага, да “правінцыйнасці” папярэднікаў. Яны заклікалі да распрацоўкі тэм сучаснасці, засваення тых навацый, якія, на іх думку, зрабілі б пераварот у літаратуры.

Паэт Валяр’ян Палішчук арганізаваў аб’яднанне “Авангард”, спрабаваў ўвасабляць у творчасці ідэю “дынамічнага канструктывізму”. Ён актыўна прапагандаваў у паэзіі верлібр (свабодны верш), лічачы, што праз яго можна дасягнуць вяршыняў еўрапейскай літаратуры.

Аб’яднанне “Маладняк”, якое мела філіялы ў Харкаве і Кіеве, спрыяла прыцягненню пачаткоўцаў да мастацкай творчасці. Сярод яго сяброў былі Павел Усенка, Леанід Первамайскі, Мікалай Шарамет, Аляксандар Карняйчук.

Сябры пісьменніцкіх аб’яднанняў у сваіх заявах, дэкларацыях, маніфестах абвясцілі часам ідэі, якія не супадалі з праграмнымі ўстаноўкамі кіруючай партыі. Таму з сярэдзіны 1920-х гадоў іх творчасць усё часцей падвяргаецца вострай крытыцы і са старонак партыйных газет, і з боку тых літаратараў, якія вызнавалі прыхільнасць праграме “камуністычнага будаўніцтва”. Асабліва небяспечнымі аб’яўляюцца ідэі “буржуазнага нацыяналізму”, хоць на самай справе гэта было адно з чарговых меркаванняў, накіраваных супраць развіцця нацыянальнай культуры.

У канцы 1920-х гадоў пачаліся захады па ліквідацыі таго культурна-мастацкага адраджэння, якое гучна заявіла пра сябе яшчэ падчас украінскай рэвалюцыі і працягвала развівацца, няхай і пад ціскам і абмежаваннем з боку ўладаў – у наступнае дзесяцігоддзе.

7.2 Матывы і вобразы паэзіі.

Яшчэ ў пачатку стагоддзя ва ўкраінскай паэзіі вылучыліся розныя стылявыя плыні.

Нават вершы Міхайла Сяменкі, які ўвесь час дэклараваў прынцыпы «мастацтва будучыні», успрымаюцца як рамантычныя. У жорсткі час грамадзянскай вайны Міхайло Сяменка паказвае прыгажосць «вызваленай працы», пранікаючы позіркамі у будучыню (паэмы «Тав. Сонца», «Стэп»). Касмічным пафасам, напружанымі рытмамі пазначана яго «Каблепаэма», што стаіць у адным шэрагу з творамі Паўло Тычыны («У касмічным аркестры»), Васіля Эллана-Блакiтнага («Удары молата»), Уладзіміра Сасюры («1917 год»).

Значны ўклад у развіццё ўкраінскай паэзіі зрабілі Мікола Зераў, Максім Рыльскі, Паўло Філіповіч, з імёнамі якіх звязана развіццё неакласіцыстычнай стылёвай плыні. Яе характарызуе паважлівае стаўленне да класікі - ад антычных узораў да дасягненняў еўрапейскай паэзіі ХХ ст.

А. Вішня.

Жыццёвы шлях

Астап Вішня (сапраўднае імя – Павел Міхайлавіч Губенка).

Яго жыццё было незвычайным, напоўненым самымі рознымі падзеямі, сумнымі і радаснымі, але ён заўсёды ўспрымаў іх з гумарам. Дарэчы, старэйшы брат Астапа Вішні – таксама пісьменнік, гумарыст, вядомы як Васіль Чачвянскі. Астап Вішня на працягу ўсяго свайго жыцця дапамагаў людзям. Ён іх вельмі любіў. І яны яго любілі і паважалі надзвычай. Максім Рыльскі, бліжэйшы сябар, так казаў пра А. Вішню: «Ён свяціў, як сонца, да яго людзі цягнуліся, як да сонца. Ён умеў і грымець, як гром, і голасу баяліся ўсе паўзуны і нягоднікі».

Сям'я Губенков не была заможнай. Бацька працаваў у абшарніцкім маентку. «Галеча. галеча», – успамінаў пасля пісьменнік. І ўсё ж бацька марыў даць адукацыю ўсім дзецям. У шасцігадовым узросце Паўлушу аддалі ў мясцовую пачатковую школу. Ён вельмі рана навучыўся чытаць. Як успамінае сястра, часта чытаў на падстрэшках, у адзіноце, і доўга потым хадзіў задуманы. Браў кнігі з сабой, калі бегаў з дзецьмі ў лес, на рэчку, у поле. Ці яшчэ лепш-казкі, што іх прыдумляў сам.

Экстэрнам здаў экзамены за гімназію і ў 1917 г. паступіў у Кіеўскі ўніверсітэт на гісторыка-філалагічны факультэт, якога скончыць так і не прыйшлося. Былі гады разрухі, рэвалюцыі, грамадзянскай вайны, голаду. Няўрымслівы нораў прывёў будучага пісьменніка ў Камянец-Падольскі. Там жа ў газеце «Народная воля» 2 лістапада 1919 г. за подпісам П. Грунскі апублікаваны яго першы сатырычны твор «Дэмакратычныя рэформы Дзянікіна (Фельетон. Матэрыялам для канстытуцыі быць не можа)». Аўтар стаў працаваць у рэдакцыі эсэраўскай газеты «Працоўная суполка». У той жа час пісаў і друкаваў паведамленні, фельетоны, гумарэскі, часта выступаў перад сялянамі. З-за яго актыўнай дзейнасці ва УНР (Украінскай Народнай Рэспублікі) 1920 г. быў арыштаваны органамі ЧК і, як «асабліва важны контррэвалюцыянер», на шчасце, не расстраляны, а адпраўлены на дадатковае расследаванне ў Харкаў. Там яго знайшоў і выратаваў вядомы палітычны і партыйны дзеяч, пісьменнік Васіль Эллан-Блакiтны. Вызваленне

адбылося ў красавіку 1921 г. Нават больш, Астапу Вішні была прапанавана пасада перакладчыка газеты «Известия УУЦВК».

З таго часу і пачынаецца доўгі шлях Астапа Вішні ў літаратуры. Праца ў газеце стала для яго добрай жыццёвай школай. Супрацоўнічаў і ў «Сялянскай праўдзе», якую ўзначальваў Сяргей Піліпенка, будучы лідар пісьменніцкай арганізацыі «Плуг». Рэдагаваў «Чырвоны перац».

22 ліпеня 1921 г. у «Сялянскай праўдзе надрукаваны твор “Дзівакі, далібог”, упершыню падпісана псеўданімам Астап Вішня. У розных газетах і часопісах ахвотна друкуюць яго гумарэскі, усмешкі, фельетоны. Астап Вішня часта выступае з чытаннем сваіх твораў. Без яго ўсмешак не абыходзіўся ні адзін літаратурны вечар.

Афіцыйна Астап Вішня працяглы час не быў сябрам пісьменніцкіх арганізацый. Толькі ў канцы 20-х гг., пасля ліквідацыі ВАПЛІТЭ, стаў адным з арганізатараў Пралітфронту. На той час сябраваў з М. Хвалёвым і М. Кулішам.

Нядзіўна, што пад рэпрэсійны прэс Астап Вішня, шырокавядомы сатырык і гумарыст, член Пралітфронта, сябар Хвylёвага і Куліша, трапіў адным з першых. Яго арыштавалі 26 снежня 1933 г., абвінаваціўшы ў контррэвалюцыйнай дзейнасці і тэрарызме, у прыватнасці ў замаху на таварыша Постышава падчас Кастрычніцкай дэманстрацыі. Абсурднасць відавочная.

Пад следствам знаходзіўся да 4 красавіка 1934 г., прайшоў пра шматлікія катаванні і допыты, нарэшце не вытрымаў і «прызнаўся» ва ўсім, чаго дамагаліся ад яго следчыя. Яго прысудзілі да расстрэлу, аднак прысуд замянілі дзесяцігадовым зняволеннем у паўночных лагерах, якое адбываў у Чыб'ю Ухта-Пячорскага лагера (цяпер гэта горад Ухта Рэспублікі Комі).

Вялікай падтрымкай у ссылцы была для яго жонка Варвара Аляксееўна. Да арышту яна была актрысай. Разам з сынам Астапа Вішні ад першай жонкі Вячэкам і ўласнай дачкой Марыяй яе выслалі з Украіны, гэтай сям'і «ворага народа» цураліся сябры, яе абміналі знаёмыя. Пасяліліся яны ў Архангельску, адкуль пасылалі яму пасылкі з адзеннем і прадуктамі. Неяк Варвары Аляксееўне нават пашанцавала наведаць мужа. Вялікае значэнне мелі яе цёплыя, шчырыя лісты.

Нейкі час у спасылцы Астап Вішня працаваў супрацоўнікам лагернай газеты «Паўночны Гарняк». Ён напісаў 22 нарыса аб людзях-працаўніках, аб іх марах заваяваць гэты суровы паўночны край. Нават збіраўся напісаць раман.

З ссылкі вярнуўся Астап Вішня ў снежні 1943 г. Пісьменнік паступова вяртаўся да жыцця і творчасці. Вядома, многае назаўсёды засталася ў мінулым. З лагераў вярнуўся маральна зламаны, зараз павінен быў выконваць ролю паслухмянага служыцеля партыйнай ідэалогіі.

Першым друкаваным творам пасля зняволення была яго ўсмешка «Зенітка», апублікаваная 26 лютага 1944 г. у газеце «Советская Украина». Затым яна з'явіцца ў многіх франтавых газетах, будзе часта гучаць па радыё.

Астап Вішня пачынае супрацоўніцтва з часопісам «Перац», выходзяць яго новыя кнігі. Становіцца членам праўлення Саюза пісьменнікаў Украіны-таму, яго прызнаюць афіцыйна. Свабодная птушка аказваецца ў залатой клетцы, але ёй там дрэнна, няўтульна. Характэрны факт – шмат падарожнічае, шмат перакладае (М. Гоголя, Марка Твена, О’Генры, Я. Гашэка, А. Чэхава)... Гэта значыць спрабуе ўцячы ад самога сябе.

У 1955 г. быў рэабілітаваны судовымі органамі. Неўзабаве, 28 верасня 1956 г., смерць, што пастаянна сцерагла яго на поўначы, дагнала.

Астап Вішня – пісьменнік, які ў 1920-х гг. заахоціў мільённыя масы да чытання ўкраінскай літаратуры. Ён быў «каралём ўкраінскага накладу». Пры жыцці пабачыла свет звыш 100 зборнікаў яго твораў, некаторыя з іх неаднаразова перавыдаваліся.

У 1924 г. выйшла дзевяць зборнікаў Астапа Вішні, 1927 -15, 1929-28. Сярод іх самыя папулярныя «Вішневая ўсмешкі сельскія», «Вішневая ўсмешкі крымскія» (1925), «Українізуемось» (1926), «Вішневая ўсмешкі тэатральныя», «Мая аўтабіяграфія» (1927), «Выбраныя творы» (1929), «Усмешкі. Т. 1» (1929), «Вішневая ўсмешкі замежныя» (1930), «Усмешкі» ў 4 т. (1928, 1930).

“Думы мае” – гэты дзённік напісаны ў 1950-х гг.; там ёсць нямала лішняга пафасу, уяўнасці і недагаворанасці. А. Вішня не паспеў духоўна разняволіцца, сказаць тое, што схавана глыбока ў сэрцы. Але ёсць там такое шчырае прызнанне: «Пашлі мне, лёс, сілы, уменні, шанцавання, чаго хочаш – толькі каб я хоць што-небудзь зрабіў такое, каб народ мой, у сваёй тытанічнай працы, у сваіх смутках, нягодах, разважаннях, ваганнях, - каб народ мой усміхнуўся! Каб хоць не на поўныя грудзі, а каб хоць адна маршчына яго разгладзілася! Каб вочы майго народа, калі яны часам сумныя і сумам агорнутыя - каб яны кавалачкам радасці засвяціліся!

І калі за ўсю маю працу, за ўсё тое цяжкае, што перажыў я, мне пашанцавала хоць разочак, хоць на хвілінку, хоць на імгненне разгладзіць маршчыны на лобе народа майго, весела заіскрыці сумныя яго вочы, — ніякага больш «ганарару» мне не трэба”.

Тэматыка твораў Астапа Вішні заўсёды была звязана з надзённымі праблемамі свайго народа.

Перш за ўсё бачым у гэтых творах украінскае сяло, затурканае, непісьменнае, якое ніяк не можа выкараскацца са сваіх вечных пакут. Сустрэкаем розныя тыпы сялян-земляробаў, старых, мужчын, жанчын у нечаканых жыццёвых сітуацыях, іх мова каларытная, жывая, побыт перададзены з дапамогай яркіх, характэрных дэталей. Пісьменнік часта ужывае народныя выказванні, прыказкі, прымаўкі. Паказвае, як людзі цягнуцца да новага жыцця, да святла, імкнуцца стаць лепшымі. Яны нібы прыглядаюцца да заганаў адзін аднаго і хочуць ад іх пазбавіцца. Да таго ж гэта не было прыдуманая ў кабінетнай цішыні, а пачутае, убачанае выхапленае з рэальнага жыцця.

Ён пісаў таксама на надзённым грамадска-палітычным тэмах, яго цікавіў лёс іншых народаў, напрыклад, крымскіх татараў. Яго цікавіла развіццё

ўкраінскай культуры, асабліва літаратуры і тэатра. У А. Вішні ёсць цэлая серыя трапных і дасціпных «мастацкіх сілуэтаў». Ён высмейваў і дробныя заганы сваіх сучаснікаў, хуліганства і грубасць, злосць і кансерватызм, легкадумнасць у шлюбе, безадказнасць у сям'і.

У сваім светапоглядзе Астап Вішня-праніклівы лірык, пяшчотны сын сваёй зямлі, захоплены прыгажосцю прыроды. Ён любіць свайго героя, якім бы ён ні быў, смех пісьменніка добразычлівы, а не злосны ці асуджальны.

Агульная танальнасць яго гумарэсак – светлая, сонечная. Некалькімі выразнымі рыскамі ён перадае той ці іншы пейзаж: «А сонца вышэй!... А сонца яшчэ вышэй. Яно гуляеца... Яно гарыць срэбна-залатым ззяннем і пырскі гарачага золата кідае шчодрой рукой і назад, і наперад, і справа, і злева... І гарачэе мора, і цяплеюць горы, і ў Томску гарачым шамацяць ігліцы чорнага кіпарыса... А яно ўсё вышэй!.. А яно яшчэ вышэй!.. І ўсё жывое цягнеца за ім («Крымскае сонца»).

Прырода быццам ажывае на вачах – аўтар шчодро выкарыстоўвае персаніфікаваную метафару. На фоне падобнага пейзажу адразу ствараецца адпаведны настрой, у асноўным жыццесцвярджальны і аптымістычны. Таму што такі настрой, насуперак усяму, пераважаў у светаўспрыманні пісьменніка.

Жанравая своеасаблівасць твораў Астапа Вішні.

У вялікай творчай спадчыне пісьменніка прадстаўлены разнастайныя жанры малой прозы, але ўсюды прысутнічае іранічна ўсмешлівы аўтар у ролі мудрага, дасціпнага апавядальніка. Ён нібы сам усміхаецца, распавядаючы. Астап Вішня ўвёў ва ўкраінскую літаратуру і зацвердзіў у ёй новую разнавіднасць гумарыстычнага аповеду, які сам жа і назваў усмешкай. Лаканізм, трапнасць, досціп, іранічнасць, абавязковая прысутнасць аўтара. Пісаў ён і гумарэскі - невялікія паданні пра смешную прыгоду або рысы характару чалавека. Уласна, гэта разнавіднасць тых жа ўсмешак.

У ранні перыяд творчасці Астап Вішня стварыў нямала фельетонаў на актуальную тэму («Антанта», «Мусаліні кіруе»).

Пісаў ён і аўтабіяграфічныя апавяданні: «Мая аўтабіяграфія», «Так і пішу», у якіх спрабаваў усміхнуцца над сваім жыццём, іранічна паглядзець на сябе нібы збоку.

Сюжэтамі, узятымі з самога жыцця, надзённай тэматыкай, прастатой і зразумеласцю шырокаму колу Астап Вішня заслужыў глыбокае прызнанне і папулярнасць у свайго народа. У яго ўсмешках знойдзем і тыповы ўкраінскі пейзаж, і ўкраінскі характар, і ўкраінскую паэтычнасць, і ўкраінскі гумар.

Астап Вішня пастаянна пісаў ўсмешкі пра паляўнічых і рыбакоў. «Паляўнічыя ўсмешкі» Астапа Вішні ва ўкраінскай літаратуры – з'ява ўнікальная. У іх назіраем арыгінальны сінтэз народнага анекдота і пейзажнай лірыкі.

Часам аповяд набывае павучальны тон, падманлівую сур'ёзнасць, што ўжо само па сабе стварае вясёлы настрой, прымушае усміхнуцца.

7.3 Мастацкія пошукі прозы.

Бурлівы час вызначыў і змест, і своеасаблівасць мастацкай формы навелістыкі (а менавіта жанры “малой” прозы дамінавалі тады) рэвалюцыйнай эпохі. На старонках газет, на старонках часопісаў і альманахаў з’яўляліся навэлы, “накіды”, “эцюды” пра вастрыню і жахі братазбойчай вайны, якая ахапіла Украіну. Гэтая тэма застаецца галоўнай і ў пачатку 20-х гадоў у навэлах Рыгора Косынкi (“Перад світаннем”, “Таварыш Гаўрыш”, “Маці”), апавяданнях Андрэя Галаўко (“Чырвоная хустка”, “Філіпка”), эцюдах Міколы Хвylёвага (“Салонскі Яр”), дзе адлюстроўваліся драматычна-трагічныя эпiзоды таго лiхалецця. Эпiчныя апiсаннi спалучалiся ў iх з лiрычнымi, маналогi і дыялогi былі вельмi напружанымi. Кiдаецца ў вочы фрагментарнасць малюнка, перарыўнасць апавядання, iмкненне аўтараў паказаць падзеi, як яны адбiлася ў душы чалавека, перадаць настрой, выклiканы iмi, што надае iмпрэсіяiнасць манеры прозы сiмвалiчную афарбоўку. А iкавасць да незвычайнага ў дзеяннях чалавека, увага да выключных сiтуацый зблiжаюць гэтыя творы з рамантычным пiсьмом, з развiццём неарамантычнай мастацкай плынi.

З сярэдзiны 20-х гадоў проза становiцца больш аналітычнай, у прыватнасцi ў мастацкiм даследаваннi новых сацыяльных працэсаў, што адбывалiся ў паслярэвалюцыйнай вёсцы (“Пустазелле” Андрэя Галаўко, “Старыя Гнёзды”, “Там, дзе вербы над сажалкай” Пятра Панча, “Палiтыка” Рыгора Касынкi). Навiзной тэмы вылучаўся раман Валяр’яна Пiдмагiльнага “Горад”, у якiм раскрываецца ўнутраны свет вясковага юнака, што прыбывае на вучобу ў Кiеў.

Працягваючы традыцii нацыянальнай сатыры і гумару, Астап Вiшня стварае арыгiнальны праяiчны жанр “усмешкi” – невялiкiя па аб’ёме гумарэскi, у якiх бы знутры, ад апавядальнiка выкрываюцца негатыўныя грамадскiя і бытавыя з’явы, якiя прадвызначалi адпаведныя паводзiны людзей. У гэтых творах важную ролю адыгрываюць дыялогi і палiлогi, афарбаваныя спецыфiчнай, часта жаргоннай лексiкай, насычаныя фразеалагiзмамi. Гэтыя гумарэскi аб’ядноўвалiся ў цыклы “вясковых”, “кааператыўных”, “замежных”, “крымскiх”, “лiтаратурных” усмешак. Адным словам, проза 1920-х гадоў ўзбагацiлася новымi iмёнамi, яе вылучае разгалiнаваная мастацка-стылява сiстэма. Пашырэнне тэматычных гарызонтаў прозы суправаджалася iнтэнсiўнымi пошукамi эстэтычнай рэалiзацыi парушаных сацыяльных і маральна-этычных праблем. У прозе ўзмацняецца эпiчны пачатак, лiрызацыя адыходзiць на другi план, узбагачаецца і жанравая сiстэма.

7.4 Абнаўленне драматургiі.

Драма як асаблiва складаны лiтаратурны род заўсёды развiвалася павольней, чым лiрыка або эпас. У паслярэвалюцыйныя гады і на гэтай нiве прыкметныя тэматычнае абнаўленне і ўзбагачэнне мастацкiх прыёмаў. На

гэтыя працэсы уплывала і развіццё сцэнічнага мастацтва, дзе на той час актыўна эксперыментавалі рэжысёр-наватар Лесь Курбас.

Масавыя тэатральныя відовішчы, якія арганізаваліся ў гады рэвалюцыі на плошчах вялікіх гарадоў у святочныя даты, абумовілі з'яўленне адпаведных літаратурных сцэнарыяў, дзе арыгінальныя з'явы, карціны спалучаліся з выкарыстаннем адаптаваных для тэатральнай пастаноўкі эпізодаў з твораў нацыянальнай і замежнай класікі. Менавіта такім быў сцэнарый “Першы дом новага свету”, у напісанні якога прымаў удзел Паўло Тычына.

Асновай тагачасных прадстаўленняў часта былі інсцэніроўкі твораў Тараса Шаўчэнкі, пафас якіх адпавядаў вастрыві гістарычнага моманту. Так, пад рэжысурай Леся Курбаса з поспехам праходзіў спектакль “Гайдамакі”. Святло рампы ўбачылі і інсцэніраваныя паэмы “Вялікі лёх”, “Ерэтык”, “Манах” Тараса Шаўчэнкі, “Майсей” Івана І. Франко. У рэпертуары школьных, клубных аматарскіх гурткоў былі інсцэніроўкі твораў “Праходзяць дні”, “Кабзар” у сялянскай хаце» (на матывах паэзіі Тараса Шаўчэнкі), “Да святла” Івана І. Франко, створаныя Сцяпанам Васільчанка, а таксама яго аднаактавыя п'есы, напісаныя па матывах уласных апавяданняў (“Свёкар”).

Вастрывя грамадзянскай вайны, якая раз'ядноўвае ўкраінскую сям'ю, прыводзіць да трагедыі, адлюстраваная ў драме Уладзіміра Вінчэнка “Між дзвюх сіл”.

Народнай трагедыяй стала п'еса Міколы Куліша “97”, у якой адлюстроўваўся голад 1921 - 1922 гг. у паўднёвым украінскім сяле. Мікола Куліш першым назваў адной з прычын страшнага галадамуру, нават канібальства, не толькі засуху, але і адабранае ўладай апошняе збожжа ў сялян.

П'есы Міколы Куліша канца 20-х гадоў (“Народны Малахий”, “Міна Мазайла”) пазначаны сатырычным выкрыццём з'яў і тыпаў, спароджаных таталітарнай сістэмай. Смех драматурга скіраваны супраць перараджэнцаў, дэмагогаў, прыстасаванцаў, бюракратаў. У яго творах закраналіся праблемы нацыянальнай палітыкі большавікоў, накіраванай на знішчэнне ўкраінскай ментальнасці.

Над гістарычнай тэматыкай паспяхова працаваў Іван Качарга. Драматычная паэма “Вяселле Свідчкі” на матэрыяле з жыцця сярэднявечнага Кіева праводзіць ідэю векавечнай барацьбы ўкраінцаў за незалежнасць.

1 Павличко, С. *Дискурс модернізму в українській літературі / С. Павличко.* – К. : Либідь, 1999. – 448 с.

2 Зуб, І. *Остан Вишня: Літературний портрет / І. Зуб.* – К. : Наукова думка, 1989. – 172 с.

3 Барабаш, Ю. *Довженко. Некоторые вопросы эстетики и поэтики / Ю. Барабаш.* – М. : «Худож. Лит», 1968. – 271 с.

4 Вервес, Г. Максим Рыльский в кругу славянских поэтов / Перевод с укр. Н. Белозёровой / Г. Вервес. – М. : «Худож. лит», 1981. – 271с.

5 Ільницький, М. Богдан-Ігор Антонич. Нарис життя і творчості / М. Ільницький. – К. : Рад. письменник, 1991. – 207 с.

6 Кабржыцкая, Т. З кагорты мяцежных камунараў: Украінец М. Хвylёвы ў кантэксце беларускай літаратуры / Т. Кабржыцкая // Крыніца. Славянскі свет.—2003. – № 8. – С. 96-102.

7 Костенко, Н.В. Максим Рыльский – мастер классического украинского стиха / Н.В. Костенко. – Киев: Выща школа, 1988. – 197 с.

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИМЕНИ Ф. СКОРИНО